

WikiLeaks' demokratiske potentiale

Casper Mølck Masterstuderende, politisk teori, Frankfurt Goethe Universität

Malte Frøslee Ibsen Ph.d.-studerende, politisk teori, Frankfurt Goethe Universität

Er WikiLeaks blot et kriminelt element, der forstyrrer et grundlæggende fornuftigt internationalt politisk system? Nej – WikiLeaks har med konstitueringen af potentialet for en demokratisk kritik af den økonomiske og bureaukratiske globalisering rettet et ontologisk slag mod markedskræfternes og den bureaukratiske magts globale dominans.

1. Indledning

2010 var *Annus WikiLeaks*. Med en række massive læk af amerikanske militære og diplomatiske hemmeligheder bragte organisationen sig i centrum for en voldsom offentlig interesse, men skaffede sig selvsagt ikke et varmt forhold til alverdens magthavere, og vreden har i særdeleshed rettet sig mod Julian Assange, organisationens excentriske leder, der i skrivende stund holdes i husarrest i Storbritannien for svenske anklager om voldtægt. Men det er et paradoks, at mens WikiLeaks i en lang periode har været på alles læber, hersker der til stadighed en bemærkelsesværdig mangel på konsensus om, hvad organisationen faktisk er for en størrelse. Hvordan skal vi *som borgere* i et liberalt demokrati forstå og forholde os til WikiLeaks' funktion og betydning? Er organisationen blot et kriminelt foretagende, der forbryder sig mod fornuftige internationale diplomatiske og militære spilleregler? Er det snarere et alternativt nyhedsmedie, der giver adgang til oplysninger om en række forhold, som de traditionelle medier enten ikke har evnet eller ønsket at afdække? Eller bør vi forstå WikiLeaks som en

ny form for politisk aktivisme, der i sin natur afspejler en globaliseret tidsalders stadig mere snævre vilkår for politisk handling? I denne artikel vil vi argumentere for sidstnævnte mulighed.

Vores hensigt er at anskueliggøre, hvordan vi fra et demokrati- eller folkesuverænitetsperspektiv kan forstå WikiLeaks som et ganske positivt fænomen. Dette indebærer en begrebsliggørelse af organisationen som en ny slags aktør på den globale scene, der i sin politiske praksis virker som et spejl for en række afgørende makrosociale forandringer i vores samtid, nemlig den stigende økonomiske og bureaukratiske globalisering og udeblivende demokratiske ditto. Set i dette lys er WikiLeaks primært interessant som et middel til at understøtte skabelsen af en ny form for politisk subjektivitet, der ikke lader sig afgrænse af nationalstatslige grænser. WikiLeaks kan dermed vise sig at være en tiltrængt *avantgarde* i globaliseringen af vores politiske bevidsthed, der kan fordre en udstrækning af grundlæggende principper for demokratisk legitimitet til inter- og transnationale institutioner og praksisser, der traditionelt ikke har været underlagt en demokratisk kritik, men som i stigende grad burde være det.

Vi vil uddybe denne analyse med udgangspunkt i nyere kritisk teori i Frankfurterskole-traditionen. Indledningsvis vil vi redegøre for den sociale og historiske kontekst for WikiLeaks' virke med henblik på at belyse aktuelle forudsætninger for udøvelse af folkesuverænit. Dette demokratisk fokuserede makroperspektiv kan naturligvis kun vindes gennem en stærkt selektiv og teoretisk drevet samtidsanalyse, hvorfor vi her vil støtte os til Jürgen Habermas' omfattende social- og demokratiteori.

Efter en redegørelse for WikiLeaks' ambitiøse selvforståelse samt korte men kontroversielle historie, vil vi søge at gentænke organisationens demokratiske potentiale med udgangspunkt i den yngre frankfurterfilosof Martin Saars magt teori.

Vi vil argumentere for, at hvis vi ønsker at forstå WikiLeaks' reelle demokratiske potentiale, må vi undgå vante forståelsesrammer, der primært begrebsliggør organisationen som en brik i kendte internationale magtspil. Nærmere bestemt må vi række ud over den traditionelle weberianske magtopfattelse og anlægge, hvad Saar kalder for et ontologisk magtperspektiv. På denne måde kan vi forstå organisationens virke som et *ontologisk slag* mod en række selvopretholdende funktionssystemer, der opererer i relativ isolation fra demokratisk opmærksomhed. Dette ontologiske slag destabiliserer funktionssystemernes fortsatte reproduktion netop ved at konstituere muligheden for demokratisk kritik. Til sidst vil vi konkludere, at vi, trods WikiLeaks' åbenlyse mangler og adskillige fejlpositioner, fra et folkesuverænitetsspektiv bør byde denne åbning velkommen med åbne arme.

2. Habermas' samtidsdiagnose: Globalisering og postdemokratisk eksekutivføderalisme

Historikere påpeger ofte, at vores historiske bevidsthed er bedragende kort. Dette gælder ikke mindst for den liberal-demokratiske politiske virkelighed, borgerene i de vestlige velfærdssamfund i dag oplever som en slags *"zweite Natur"* (Hegel 1986a, 301), men som historisk betragtet er et ganske nyligt fænomen. Ifølge den tyske filosof Jürgen Habermas må velfærdssamfundets velnærede sønner og døtre imidlertid snart se i øjnene, at demokratiets guldalder var et privilegium snarere end et grundvilkår, og at vi i en allerede fremskreden fremtid igen må kæmpe for den frihed og selvbestemmelse, vi for længst har lært at tage for givet.

I forlængelse af Max Weber forstår Habermas modernitet som en stigende rationalisering af samfundet, men modsat Weber argumenterer han for, at vi kun kan opnå en adækvat sociologisk forståelse af den moderne virkelighed gennem teoretisk og metodisk triangulering. Fra et systemteoretisk perspektiv – primært associeret med Niklas Luhmann – fremstår den moderne samfundsmæssige udviklingsproces som en stigende kompleksitet i og af funktionelt differentierede kommunikationssystemer (Luhmann 2000). Denne diagnose dækker over det faktum, at moderne samfund i stigende grad bliver i stand til at håndtere stadigt mere komplekse og gensidigt differentierede netværk af information, og at disse netværk i stigende grad synes at tilvejebringe forudsætningerne for deres egen kommunikative reproduktion (Castells 2000; Luhmann 2000). I modsætning hertil vil et hermeneutisk

og meningsrekonstruerende perspektiv se udviklingen af det moderne samfund som en række intersubjektive læringsprocesser, hvor individer i stigende grad udvikler kognitive kompetencer til håndtering af kompleksitet samt oplever en decentrering i deres verdensopfattelser – altså i stigende grad lærer at se tingene fra andre synspunkter end deres eget (Habermas 1981).

Habermas' socialteori integrerer disse to metodiske perspektiver i en todelt model af samfundet som *både* en række funktionssystemer og en kollektiv meningsgivende livsverden, hvor de decentraliserende læringsprocesser i sidstnævnte forstås som en forudsætning for uddifferentieringen af førstnævnte. Denne differentieringsproces er i moderne kapitalistiske samfund primært karakteriseret ved etableringen af de *økonomiske* og *bureaukratiske* funktionssystemer, der tilvejebringer samfundets materielle reproduktion. Heroverfor karakteriseres læringsprocesserne primært ved en forbedring i individers kompetence til at forstå, skelne mellem og håndtere forskellige specialiserede fornuftsdiskurser, heriblandt den moralske. Ifølge Habermas kan indholdet af den moralsk-kommunikative kompetence – eller mere specifikt, de pragmatisk nødvendige forudsætninger for den intersubjektive forståelse af en moralsk diskurs — sammenfattes i det såkaldte *diskursprincip*: "Gültig sind genau die Handlungsnormen, denen alle möglicherweise Betroffenen als Teilnehmer an rationalen Diskursen zustimmen können." (Habermas 1998, 138). For Habermas er det netop diskursprincippet, der i forening med positiv lov ligger til grund for den mulige udøvelse af demokratisk folkesuverænitet (Habermas 1998, 154).

Folkesuverænitet betyder for Habermas, at "adressaterne for tvingende lovgivning samtidig er dens ophavsmænd [*Autorer*]" (Habermas 2011, 49). I moderne demokratiske samfund realiseres denne standard for kollektiv selvbestemmelse primært ved, at demokratisk vedtaget lovgivning konkretiserer betydningen af grundlæggende rettigheder og sætter rammerne for funktionssystemernes virke (Habermas 1998). *Demokratisk legitimitet* kan kun tilvejebringes ved at kanalisere den offentlige mening, der dannes i en fri og ureguleret offentlig sfære, ind i parlamentarisk vedtaget lovgivning, som på denne måde oversætter den frie og demokratiske viljedannelse til et hårdhændet retssprog, som økonomiske aktører og bureaukrater kan forstå (Habermas 1998).

Habermas ser globaliseringen som en proces, hvor det økonomiske funktionssystem i stigende grad frigør sig fra nationalstatens begrænsende rammer. Denne proces er primært drevet af den eksplosive udvikling i informationsteknologi (jf. også Castells 2000), men også gennem vidtrækkende politiske begivenheder som sammenbruddet og liberaliseringen af den sovjetiske økonomi og Ki-

nas åbning over for den globale kapitalisme. Den globale reorganisering af det økonomiske funktionssystem har afgørende konsekvenser for mulighederne for effektiv udøvelse af folkesuverænitet. Ganske vist har den demokratiske selvbestemmelse altid været begrænset af systemernes funktionelle imperativer – dvs. de generelle behov der skal opfyldes i et moderne samfunds materielle reproduktion – men i den førømtalte demokratiske 'guldalder' har disse imperativer mere eller mindre kunnet begrænses til et konkret og territorialt afgrænset samfunds faktiske behov. Globaliseringen eksploderer denne præmis, hvorved i særdeleshed de globalt organiserede økonomiske funktionssystemer underlægger selv de stærkeste nationalstater et stigende, og på mange måder *dysfunktionelt*, pres (Habermas 2011).

Dette latente pres er brudt frem til overfladen i den nærværende *sovereign debt crisis*, hvor de europæiske demokratier er tvunget i knæ af globale og hypervolatile finansmarkeder, der – drevet af en nådesløs jagt på spekulativ værdiforøgelse – på åbenlyst dysfunktionel vis har skubbet de efter finanskrisen i 2008 dybt forgældede suveræne låntagere på statsbankerottens rand.¹ Men i mere general forstand viser de demokratiske retsstaters stigende sårbarhed overfor de globale økonomiske funktionssystemer sig gennem en interstatslig konkurrence på lønninger, en effektiv omvæltning af beskatning fra produktion, handel og investeringer over på personlig indkomst og forbrugerafgifter, samt en generel tendens til deregulering og liberalisering af økonomiske transaktioner og privatisering af statslige ydelser (Habermas 2001, 68-80; Held et al. 1999; Zürn et al. 2005).

Demokratiske selvbestemmelse foregår altså under stadig mere snævre rammer og vilkår, der effektivt udhuler dens effektivitet. Folkesuverænitet bliver en illusion, når de 'suveræne' folk ikke længere er primære ophavsmænd til de love, de er underlagt; når lovene i stigende grad afspejler den økonomiske globaliserings funktionelle imperativer, snarere end en fri demokratisk viljedannelse. Finans- og gældskrisen har på brutal vis blotlagt det faktum, at demokratisk valgte politikere i dag snarere er markedets end folkets tjener.

Habermas' normative løsning på det strukturproblem, at de lovgivende og udøvende institutioner ikke længere har de politiske muskler til at stå imod globaliserede økonomiske funktionssystemer, er på europæisk niveau givet ved en yderligere føderalisering og demokratisering af EU, og på globalt niveau ved at FN-Charteret og Menneskerettighedserklæringerne retsliggøres i en bindende forfatning for hele verdenssamfundet (Habermas 2011). På europæisk plan består denne løsningsmodel dermed af to nødvendige og kun i fællesskab tilstrækkelige forudsætninger: (1) at EU-institutionerne får den nødvendige

regulative kompetence og rækkevidde til at kunne imødegå den økonomiske globalisering, samt (2) at betingelserne for en reel demokratisering af europæisk politik tilvejebringes, dels (a) gennem en føderal konstituering af EU som et transnationalt demokratisk fællesskab, dels (b) gennem udviklingen af en fælles europæisk livsverden, der ikke skal konkurrere med de nationale, men tilbringe et tilstrækkeligt integreret grundlag for trans-europæisk demokratisk viljedannelse (Habermas 2011, 55-56).

Sidstnævnte delforudsætning er et spørgsmål om at udvikle politiske subjektivitetsformer, der ikke begrænser sig til de enkelte medlemsstater – en proces, der i sagens natur ikke kan dikteres fra oven. Det er ikke desto mindre afgørende, at ikke blot de retslige og institutionelle forudsætninger for en reel demokratisering af et føderalt Europa tilvejebringes, men at der også skabes en fælles europæisk politisk bevidsthed – således at eksempelvis årsagerne til finanskrisen ikke blot opfattes som udefrakommende naturkræfter (den gængse danske fortolkning) men som kollektive handlingsproblemer vi både *kan* og *bør* imødegå politisk. Denne globalisering af vores politiske bevidsthed er selvfølgelig en langstrakt og kompliceret proces, men for Habermas er den en afgørende forudsætning for en reetablering af betingelserne for reel europæisk folkesuverænitet.

Denne model lægger selvsagt et betydeligt ansvar på de europæiske politiske elites skuldre. For Habermas tilbyder finans- og gældskrisen netop et "window of opportunity" for en radikal institutionel og retslig reform af EU-samarbejdet mod et egentligt demokratisk forfatningsfællesskab. Alt tyder dog på, at dette vindue langtfra udnyttes – eller snarere, at fokus udelukkende rettes mod den regulative kompetence, på bekostning af folkesuveræniteten. Således er der med den nyligt vedtagne 'Finanspagt' mellem Euro-landene netop igangsat en proces, der skal integrere de europæiske staters økonomi- og socialpolitik, men beslutningskompetencen er i denne integrationsproces primært underlagt Det Europæiske Råd, bestående udelukkende af de europæiske regeringschefer. Finanspagten tilsidesætter dermed det europæiske parlamentariske system, der trods dets åbenlyse mangler tilbyder den eneste institutionelle mulighed for den transnationale europæiske demokratiseringsproces, som Habermas efterlyser. For Habermas repræsenterer Finanspagten derimod en "postdemokratisk eksekutivføderalisme", der for første gang siden Anden Verdenskrigs afslutning udgør et syvmilespring *i den gale retning* for den effektive udøvelse af folkesuverænitet på det europæiske kontinent, idet den reelle magt flyttes fra demokratisk valgte parlamenter til et stærkt centraliseret – og legitimationsmæssigt tvivlsomt – råd af regeringschefer, mens Kommissionen tildeles en mindre, primært

opsynsholdende funktion (Habermas 2011, 81; European Council, 09.12.11).

Sammenfaldende med denne specifikt europæiske udvikling er vi på et mere generelt niveau vidne til dannelsen af en uheldig alliance mellem de nationalt og regionalt organiserede bureaukratiske funktionssystemer og de globalt organiserede økonomiske funktionssystemer, bag om ryggen eller i fuldstændig isolation fra demokratisk valgte parlamenter (Slaughter 2004; Habermas 2001; Habermas 2011). Det britiske ugemagasin *The Economist* har for nyligt beskrevet denne globale tendens til demokratisk marginalisering og bureaukratisk konsolidering af magten i parløb med det økonomiske funktionssystem som *the rise of state capitalism* (21.01.12), hvilket i øvrigt bekræfter de dystre forudsigelser i en gammel Frankfurterskole-dystopi.²

På baggrund af denne deprimerende men intuitivt ganske kraftfulde samtidsdiagnose er spørgsmålet selvfølgelig: Hvad kan der gøres for at redde den i stigende grad beklemt folkesuverænitet? Når de politiske eliter svigter befolkningernes demokratiske interesser, og de bureaukratiske funktionssystemer, der i bedste fald skulle tjene demokratisk valgte parlamenter, i stedet indtræder i et skæbnesvangert parløb med globalt organiserede økonomiske funktionssystemer, efterlades der så overhovedet nogle effektive muligheder for demokratisk politisk aktivisme? Det er på denne dystre baggrund, vi mener, at fænomenet WikiLeaks kan have sin berettigelse.

3. WikiLeaks' globale gennembrud

Før vi præsenterer vores argument for WikiLeaks' demokratiske potentiale, kan det være frugtbart at belyse organisationen fra en række andre perspektiver, der hver især synes at have deres sandhedsmomenter. Særligt interessant kan det være kort at skitsere WikiLeaks' selvforståelse. Officielt beskriver WikiLeaks sig selv på følgende vis:

"WikiLeaks is a not-for-profit media organisation. Our goal is to bring important news and information to the public. We provide an innovative, secure and anonymous way for sources to leak information to our journalists (our electronic drop box). One of our most important activities is to publish original source material alongside our news stories so readers and historians alike can see evidence of the truth" (<http://www.wikileaks.org/About.html>)

Parallelt med denne relativt moderate selvfremsættelse findes dog også en mere radikal side, som særligt finder udtryk i to artikler fra Assanges hånd fra november og

december 2010 – henholdsvis *State and Terrorist Conspiracies* (Assange 2010a) og *Conspiracy as Governance* (Assange 2010b). Heri beskrives al kommunikation, der bygger på hemmeligholdelse, som en sammensværgelse. Det er naturligvis en meget bred definition af dette begreb – formentlig så bred, at det for Assange ikke engang er nødvendigt for deltagerne i en sammensværgelse at være klar over, at de er med i en sådan (Ludlow 2010).

Ifølge Assange er læk særligt effektive netop i forhold til at fratage sammensværgelserne den magt, der bygger på hemmeligholdelse. For det første kan læk afvæbne sammensværgelsen ved at ramme dens primære fordel, idet både hemmeligholdte oplysninger samt *selve* hemmeligholdelsen bliver kendt og offentlig. Derved kan den frarøves en del af sin "totale sammensværgelseskraft" (Assange 2010b, 4). For det andet har læk den funktion, at de tvinger netværket til at forandres, idet det vil forsøge at afskære lækkende eller potentielt lækkende delelementer, hvad der skærer "links" i netværket over og dermed deler sammensværgelsen (Assange 2010a), hvilket igen fører til mindre "sammensværgelseskraft" (Ludlow 2010). Sidst, men ikke mindst har læk ifølge Assange den fordel, at de ved "kvælende indskrænkning" forhindrer en sammensværgelse i at kunne fungere. De placerer simpelthen en kognitiv skat på aktørerne i netværket, idet risikoen for læk gør det langt mere omkostningsfuldt at deltage i en sammensværgelse (Ludlow 2010). Læk formindsker sammensværgelseskraften ved at besværliggøre netværkets evne til at "tænke" effektivt (Assange 2010a, 4) – dets "kognitive evne" (Assange 2010b). Heraf følger, at jo nærmere de centrale aktører i sammensværgelsen man slår til, desto større skade forvolder man sammensværgelseskraften, da en opdeling af sammensværgelsen, eller en kognitiv skat på disse centrale steder, vil være ekstra omkostningsfuld for netværket. Dette kan i øvrigt være en forklaring på Assanges særlige interesse for USA's gøren og laden.

Dermed ikke sagt, at Wikileaks betydning – eller mere specifikt, organisationens demokratiske potentiale – kan udledes af intentionen med projektet. Det kan derfor være interessant at se på Wikileaks' faktiske handlinger, snarere end teoretiske selvforståelse. Fra 2006 til 2009 gjorde organisationen sig udelukkende bemærket ved offentliggørelse af rå data (Sifry 2011, 171), men offentliggørelsen af en video i april 2010 af to amerikanske apachehelikopteres tilsyneladende nedskydning af 12 irakiske civilister, synes at repræsentere et vendepunkt. Denne video blev nemlig offentliggjort af Wikileaks under streng redaktionel kontrol på en selvstændig hjemmeside i et forsøg på at promovere videoen (Sifry 2011, 24; 171). Herefter valgte Wikileaks at involvere førende aviser som *The Guardian*, *Der Spiegel*, *El País*, *Le Monde*

og The New York Times i en længere analyse-, redigerings- og offentliggørelsesproces for de følgende, massive læk (Sifry 2011, 34). Dette kan både ses som udtryk for en mere offensiv og aktivistisk organisation, der forsøger at forme modtagelsen af sine læk, men det afspejler også lækkenes i stigende grad kontroversielle karakter. Ikke mindst i ambassadeindberetningernes tilfælde har der været et betragteligt redigeringsbehov for at beskytte uskyldige, der ville kunne komme i fare ved en uredigeret offentliggørelse.³

Det er også voldsomme mængder information, der i stigende grad frigives. I juli 2010 lækkes 75.000 hemmelige militærrapporter af "Den Afghanske Krigsdagbog" (<http://wikileaks.org/afg/>), og i oktober 2010 "De Irakiske Krigslogbøger" på næsten 400.000 rapporter fra krigen i og besættelsen af Irak (<http://wikileaks.org/irq/>). Men i forhold til kontrovers kommer intet i nærheden af, da WikiLeaks og dets mediepartnere i november 2010 påbegynder offentliggørelsen af over 250.000 diplomatiske telegrammer og indberetninger i, hvad WikiLeaks selv har valgt at kalde Cablegate (<http://wikileaks.org/cablegate.html#>).

Dette er ikke stedet at indlede en nærmere analyse af indholdet af de forskellige afsløringer, der indeholder alt lige fra oplysninger om spionage mod FN til ganske udiplomatiske bemærkninger om Angela Merkels personlige karakter (Sifry 2011, 34-35). Derimod kan det være hensigtsmæssigt kort at skitsere reaktionerne på WikiLeaks' afsløringer. I første instans har der været en række stærkt negative officielle politiske reaktioner mod WikiLeaks, hvor Assange blandt andet af den amerikanske vicepræsident Joe Biden er blevet kategoriseret som "hi-tech terrorist" (Guardian, 19.12.10). Hilary Clinton har kaldt lækken et angreb på ikke blot USA, men hele det internationale samfund: »... [t]here is nothing laudable about endangering innocent people, and there is nothing brave about sabotaging the peaceful relations between nations" (NPR, 29.10.10). Herhjemme har blandt andet Danmarks daværende udenrigsminister Lene Espersen delt samme vurdering: "Jeg er meget enig med de mange andre politikere, der har været ude og udtrykke bekymring for, at man lækker fortrolige oplysninger. Det er meget afgørende, at der er en mulighed for at bevare en fortrolighed. Derfor synes jeg, det er meget ærgerligt, at oplysningerne er blevet lækket på denne måde. [...] Man kan heller ikke udelukke, at den type fortrolige oplysninger kan udgøre en sikkerhedsrisiko i sidste ende." (JP, 30.11.10)

Fra akademisk og intellektuelt hold synes reaktionerne at have en mere modstridende karakter, selvom der også her er langt mellem de positive vurderinger. På den ene side marginaliseres WikiLeaks' betydning, idet det

hævdes, at organisationen blot bibringer nuancer snarere end nye informationer (Perthes 2011, 165), eller omdanner "foreløbig" til "definitiv" viden (Münkler 2010a, 2). På den anden side øjnes en trussel mod selve det diplomatiske system. Som professor i statskundskab Volker Perthes udtrykker det: "[S]ie [offentliggørelserne] unterminiert die Diplomatie und die legitime Wahrnehmung ihrer Funktion." (Perthes 2011, 172) og ikke mindst varetagelsen af dets "kongedisciplin", fredelig konfliktløsning (Perthes 2011, 172). For at løse denne opgave er det afgørende for diplomatiet, at man kan regne med andres evne til at holde tæt – ellers undermineres den nødvendige tillid (Perthes 2012, 173; Münkler 2010b). Selvom afsløringer ikke tilvejebringer information, der ikke allerede er foreløbig viden – som formuleret af professor i politisk teori Herfried Münkler – så kan vi ikke længere ignorere denne information, når den gøres til offentlig og almenkendt viden. Som filosofen og kulturkritikeren Slavoj Žižek har udtrykt det:

"The real disturbance was at the level of appearances: we can no longer pretend we don't know what everyone knows we know. This is the paradox of public space: even if everyone knows an unpleasant fact, saying it in public changes everything" (Žižek 2011)

Derfor kan selv de læk, der ikke afslører direkte ulovligheder eller moralsk suspekt handlen, opfattes som en underminering af det internationale diplomatiske system. Münkler argumenterer for, at sådanne afsløringer ikke vil føre til et ophør af strategiske hemmeligheder. Blot rammer de ensidigt de større og bureaukratiske retsorganiserede stater, snarere end deres løsere organiserede modstandere i eksempelvis Irak og Afghanistan, og dermed ændres der ikke ved det faktum, at oplysninger holdes hemmelige – blot rykkes balancen for, hvem der løber den største risiko ved en afsløring (Münkler 2010a, 3). Ifølge Münkler indgår WikiLeaks dermed som part i eksisterende magtkampe og vil derfor ikke føre til ændringer i systemets grundlæggende *modus operandi*, men blot være en aktør inden for dette system:

"WikiLeaks mag mit dem Anspruch angetreten sein, für eine neue Qualität von Politik zu sorgen, aber faktisch ist es ein Spielball im weitergehenden Kampf der Mächte". (Münkler 2010a, 3)

Ifølge Münkler er WikiLeaks' rolle i denne magtkamp ikke uskyldig eller neutral, men netop til størst skade for demokratiske retsstater i det internationale system. Münkler spørger, om ikke vi foretrækker, at retsstater

står for håndteringen og den eventuelle offentliggørelse af hemmeligheder, snarere end selvbestaltede grupper som WikiLeaks (Münkler 2010a). Dertil peger den forhenværende tyske ambassadør i London og New York Wolfgang Issinger på, at det netop er de mest åbne og demokratiske stater uden autokratiske staters repressive systemer, der oftest rammes, og rammes hårdest, af læk (Issinger 2011, 161). Derfor vil demokratiske systemer lukke sig mere om sig selv, hvoraf, hvad Issinger kalder WikiLeaks-paradokset, vil opstå: I kampen for mere åbenhed vil WikiLeaks føre til mindre åbenhed og mere *Geheimdiplomatie* (Issinger 2011, 162; Perthes 2011, 174).

De officielle politiske og akademiske reaktioner på WikiLeaks har således været blandede, men altovervejende negative og fordømmende i deres vurdering af organisationens funktion og betydning. Anlægger man et traditionelt teoretisk og politisk perspektiv synes WikiLeaks da også enten at fremstå som effektiv part i en række eksisterende magtkampe og konflikter, eller som en trussel mod demokratiske retsstaters diplomatiske anstrengelser for at opretholde en fredelig verdensorden. Skal vi ud over denne snævre og primært negative dom over WikiLeaks og øjne et reelt demokratisk potentiale, må vi derfor anlægge et mere utraditionelt teoretisk perspektiv på organisationens virke.

4. Martin Saars magtteori

Med henblik herpå kan det lønne sig først at kaste et blik på en udvikling inden for den kritiske teori, nemlig den yngre socialfilosof Martin Saars overvejelser omkring begrebet magt.

Saar tager udgangspunkt i en læsning af socialfilosofiens historie. Med fælles udgangspunkt i det aristoteliske begreb om *dynamis* eller *potentia* – en eksisterende tings evne til at påvirke eller forandre en anden – udspringer ifølge Saar to forskellige magtteorier: Den *handlingsteoretiske* og den *konstitutive* magtteori (Saar 2010, 10; 15).

Begge opstår i det (moderne) øjeblik, hvor samfundet ikke længere kan forklares eller retfærdiggøres med henvisning til guddommeligt forsyn, men hvor det sociale må forklares med henvisning til sig selv: "[B]ecause sociality has no basis outside itself, society itself becomes a project and a problem." (Saar 2010, 8) Da først samfundet blev opfattet som en menneskelig konstruktion, opstod sociale årsagsforhold og social legitimitet som selvstændige objekter for tænken og spørgen (Saar 2010, 8). Derfor følger Saar også Axel Honneth i at opfatte socialfilosofi som intrinsisk forbundet med forholdet mellem den sociale orden og subjektivitet (Saar 2010, 7). Da der aldrig kan forventes konfliktløs overensstemmelse i interaktionen mellem social orden og individ, forklares dermed også, hvorfor magt hovedsageligt er blevet forstået som det

negative moment eller uoverensstemmelsen herimellem (Saar 2010, 9). Fra opfattelsen af magt som bestemmende i uoverensstemmelser mellem social orden og individ opstår kritikken af magten (Saar 2010, 8) og de filosofiske spørgsmål: Hvad er de bestemmende magtforhold? Er de legitime? (Saar 2010, 9)

Disse spørgsmål opfattes forskelligt af de to modeller. Den første, handlingsteoretiske model – der i det moderne kan beskrives som hegemonisk – forbindes særligt med Hobbes og Weber. Hobbes reducerer spørgsmålet om magt til den intentionelle og formålsrationelle anvendelse af midler (Saar 2010, 9-10). Weber følger Hobbes i sin definition af magt, som "the probability that one actor in a social relationship will be in a position to carry out his own will despite resistance, regardless of the basis on which this probability rests" (Weber 1978, 53; citeret i Saar 2010, 10).

For den handlingsteoretiske magtteori indsnævres magtperspektivet til at være et spørgsmål om individuel intentionel handling, og subjektets indgåelse i et magtforhold forstås som dominans eller at være underlagt eksternt styre (Saar 2010, 10). Frihed som magtens normative modstykke består derfor i fraværet af dominans. Det handlingsteoretiske magtbegreb muliggør derfor en opdeling af rum for social handling i frie og ufrie handlinger (Saar 2010, 13). Da total frihed – eller fuldstændig overensstemmelse mellem social orden og individ – er en umulighed, forvandles det ledende spørgsmål for det handlingsteoretiske magtbegreb hurtigt fra spørgsmålet om magtens effekter – om de faktiske magtforhold – til spørgsmålet om dens legitimitet:

"As with Hobbes, there also emerges from the investigation of power in Weber a tendency to transform questions of power into questions of legitimation. Because power itself is paradigmatically understood as subjugation (under the will of another individual or under a political order) or domination, it has to be justified in terms of legitimacy." (Saar 2010, 10)

Dermed er den socialfilosofiske opgave givet ved spørgsmålet om, hvorvidt et dominansforhold er legitimt, hvilket besvares gennem en kritik af den eksterne viljegenmeførelse med ideen om frihed som ledetråd (Saar 2010, 13).

Heroverfor står, hvad Saar kalder den konstitutive teori om magt. Den konstitutive magtteori fokuserer ikke på sociale aktørers intenderede handlinger, men på hvordan selve de mulige måder at være i verden skabes og forandres i interaktioner mellem subjekt og social orden. Magten lokaliseres således på dette konstitutive eller

ontologiske niveau for socialt liv (Saar 2010, 8; 16). Det er netop i skabelsen af mulige måder at være et individ på, at magten består, og interaktionerne mellem magt og subjekt ses ikke som blotte modsætninger, men som konstituerende for den sociale ordens ontologi – altså de mulige *værensmodi* i en given social verden (Saar 2009, 265; Saar 2010, 16-17).

Saar ser Spinoza og Hannah Arendt som hovedrepræsentanter for dette magtbegreb. Særligt Spinoza læser Saar som den tænker, igennem hvilken den ontologiske dimension af *dynamis* eller *potentia* bæres videre ind i det moderne. For Spinoza eksisterer enhver ting i overensstemmelse med et ontologisk princip. Hos mennesket er dette princip stræben efter selvopretholdelse. Det er ikke i selve menneskets stræben efter at forblive i dets væren, at Spinoza adskiller sig fra Hobbes, men derved, at han forstår magt som potentialet til at forblive heri. Subjektet forstås dermed som et altid-ufærdigt potentiale, og magt som potentialitet eller *dynamis* i forhold til de mulige relationer hvori subjektet kan indgå med subjekter og genstande. Magt er den kraft, der gør subjektet til, hvad det er – konstituerer det. Det enkelte subjekt forstås altså ikke uafhængigt af magten, men bliver netop subjekt gennem den, eller mere præcist, er subjekt qua dets magt (Saar 2010, 10-11). Men hvad et subjekt er – *hvilken* magt det konstitueres af – afhænger dermed også af de forhold, som subjektet potentielt kan indgå i. Magt er ikke et nulsumsspil men et fleksibelt grundlag for mulige forhold og handlinger. Magtbegrebet er grundlæggende socialt:

”Spinoza sees the possibility of a collective accumulation of the power and rights of individuals who experience a transformation and acquire a new, collective quality.” (Saar 2010, 11)

Magt er dermed ikke – som hos Hobbes – en individuel besiddelse, der kan udøves mere eller mindre effektivt, men en social og subjektivitetskonstituerende kvalitet. Samme mønster ser Saar i Arendts afvisning af det weberianske magtbegreb, som hun foretrækker at beskrive med begrebet vold. Magt må ligeledes forstås socialt, eller – for hende – rettere politisk. Magt kan kun forekomme i en intersubjektiv politisk sammenhæng, og denne kollektive basis for magt kan ikke reduceres til individuelle handlinger og intentioner (Saar 2010, 12). Uden interaktion ingen magt. Uden magt, intet fælles handlingsrum:

”From this perspective, power is not a feature of persons but of the constitutive space of interpersonal relations; power is the medium of the social.” (Saar 2010, 12)

Hvis magten opfattes som konstitutiv, må den social-filosofiske kritik også ændre fokus i overensstemmelse hermed. Fra handlingsteoriens fokus på spørgsmålet om magtens legitimitet flyttes fokus til spørgsmålet om magtens effekter. Kritikken bliver i en vis forstand empirisk: Hvad sætter den subjektet i stand til? På bekostning af hvad? Som Saar formulerer det:

In this model, the critique of power can be nothing other than the tracing and documentation of processes of constitution of social ontology, which, once made known, extends our understanding of the existing spaces of possible action and the constitution of social life, thus creating the conditions of possibility for new ways of acting and ‘being in the world’” (Saar 2010, 16)

Saar ser Nietzsche og Foucaults genealogiske undersøgelser som særligt frugtbare i forhold til at forstå magtens subjektivitetskonstituerende effekter (Saar 2010, 15). Hvad der skal vises er nemlig ”das Zustandekommen, Sich-Verändern, Sich-Durchsetzen und Vergehen von Praktiken, Institutionen und Identitäten” (Saar 2009, 265). Foucault og Nietzsche viser netop i kritisk hensigt, hvordan på et ontologisk niveau selve det sociale rum for mulige subjektivitetsformer konstitueres.

Saar afviser ikke det handlingsteoretiske magtbegreb, men søger snarere at promovere en overset og marginaliseret magtsteoretisk tradition. Valget imellem dem skal dermed ikke forstås som gensidigt udelukkende: ”The fact that both logics of the discourse of power differ from each other does not mean that all phenomena of power are only describable in either one way or the other.” (Saar 2010, 12). Tværtimod gælder det altid om konkret at vurdere, hvilken magtsteori der er den mest frugtbare i forhold til at begribe et givent fænomen.⁴

5. WikiLeaks som ontologisk slag

WikiLeaks er altovervejende blevet begrebsliggjort med udgangspunkt i det handlingsteoretiske magtbegreb. Vi har set denne model afspejlet i de officielle amerikanske og danske reaktioner mod organisationen, der primært har fokuseret på lækkes eventuelle skadevirkninger i forhold til USA's muligheder for at agere (udøve magt) i det internationale politiske system, samt fra akademisk og intellektuel side, hvor WikiLeaks forstås som en trussel mod selve det internationale diplomatiske system og de demokratiske retsstaters bestræbelser på at opretholde en fredelig verdensorden. Ifølge disse vurderinger er problemet, at WikiLeaks besværliggør strategisk handlen mellem internationale politiske aktører. Denne besværliggørelse kan i sidste instans undergrave et internationalt system, der i sin kerne (med rette) forstås i form af strategisk handlen. Som Münkler har formuleret det, så er WikiLeaks blot en bold i et større magtspil, der tilmed

giver fordele til de udemokratiske og løsere organiserede aktører. Deraf det såkaldte WikiLeaks-paradoks, nemlig et pres i demokratiske retsstaters mod mindre åbenhed og mere *Geheimdiplomatie*.

Denne handlingsteoretiske analyse er givetvis ikke forkert, men den er hverken fuldstændig eller – vil vi argumentere for – den mest demokratisk frugtbare. Tager vi udgangspunkt i Habermas' samtidsdiagnose, er der jo ikke megen grund til demokratisk optimisme på vegne af det internationale diplomatiske system, som WikiLeaks påstås at udgøre en trussel over for. Som nævnt er vi jo vidne til, at netop disse bureaukratiske funktionssystemer indgår i en uheldig alliance med globalt organiserede økonomiske funktionssystemer på bekostning af den begrænsede folkesuverænitet, der stadig kan udøves gennem nationale parlamenter.

Et helt konkret og ganske paradigmatisk eksempel på denne alliance kom netop i offentlighedens søgelys i forbindelse med, at WikiLeaks varslede et læk, der ifølge Assange ville kunne ødelægge ("take down") Bank of America (CNBC, 30.11.10). I forlængelse af, at den WikiLeaks-venlige hackergruppe Anonymous hackede et privat sikkerhedsfirmas e-mail-konti, kom det frem, at storbanken var blevet rådgivet af det amerikanske udenrigsministerium i henhold til, hvordan den bedst kunne imødegå det forestående læk fra WikiLeaks. Dette skulle blandt andet foregå gennem trusler mod organisationens forsyningskæde samt offentlige smædekampagner mod sympatisører, og med støtte fra store og velrenommerede private advokatfirmaer og datasikkerhedsvirksomheder (Palantir, Berico & HBGary 2011a, slide 5; New York Times, 11.02.11). Samme billede tonede sig frem i de såkaldte Chamberleaks. Her rådgav en lignende gruppe virksomheder US Chamber of Commerce i, hvordan man blandt andet via sociale medier systematisk kan indsamle og udnytte oplysninger om venstreorienterede bloggere, der stiller sig kritisk over for handelskammerets dispositioner. (Palantir, Berico & HBGary 2011b; *Think Progress*: 12.02.11)

Sådanne afsløringer – der nærmest er utrolige bekræftelser på Assanges konspirationsteorier – er naturligvis kun krusninger i overfladen, men pointen er ikke til at tage fejl af: Det naive billede af det internationale diplomati som demokratiske og fredselkende retsstaters lydige tjenere er mildt sagt kun den halve sandhed. WikiLeaks har i modsætning hertil blotlagt en næppe tilfældig række eksempler på, at offentligt-administrative aktører har samarbejdet med private aktører *mod* offentlighedsloven af oplysninger, der udelukkende har kunnet skade snævre private interesser og snarere været af akut offentlig interesse (New York Times, 11.02.11; Salon.com, 11.02.12). Disse lyssky eksempler på hemmeligholdt samarbejde

mellem offentlige og private aktører af tvivlsom karakter skal ses på baggrund af den mere generelle integration af økonomiske og administrative aktører i globale "government networks", hvor handelsaftaler, politiarbejde, og utallige andre former for interstatslig koordination aftales på uformel basis mellem bureaukrater og virksomhedsrepræsentanter med et minimum af demokratisk tilsyn og kontrol (Slaughter 2004).

I Habermas' systemteoretiske begreber bekræfter disse formelle og uformelle samarbejdsnetværk mellem bureaukrater og private aktører således det ganske dystre billede af et skæbnesvangert parløb mellem globalt organiserede økonomiske funktionssystemer og nationalt vis-à-vis regionalt organiserede bureaukratiske funktionssystemer, bag om ryggen på demokratisk valgte parlamenter og i total isolation fra offentlighedens søgelys. Jo mere de – fra et systemfunktionelt perspektiv – forstyrrende demokratiske logikker er kørt ud på et sidespor, desto mere effektivt vil disse globale funktionssystemer kunne reproducere forudsætningerne for deres eget virke. Det er netop på denne baggrund, at udviklingen i Europa mod en postdemokratisk eksekutivføderalisme er så bekymrende: "Auf diesem Wege einer zentralen Steuerung durch den Europäischen Rat könnten sie [Angela Merkel & Nicolas Sarkozy] die Imperative der Märkte an die nationalen Haushalte weitergeben" (Habermas 2011, 81). Bag regeringschefernes efterspørgsel efter mere effektivitet fremfor legitimitet i EU ligger intet andet end en blind accept af bureaukratiets og markedets systemimperativer og en afvisning af demokratisk folkesuverænitet.

Med andre ord tegner der sig i den globale udviklingslogik en bevægelse mod en globaliseret statskapitalisme – i sandhed en, med Theodor W. Adornos ord, "total verwaltete Welt" – hvor folkesuverænitet er fuldstændig afløst af de funktionelle imperativers almægtige diktat, og i bedste fald reduceret til en overfladeideologisk glans på en autokratisk kapitalismes altomfattende virkelighed. En sådan virkelighed tegner sig allerede i det spæde med et i dag relativt magtesløst Folketing, der i flere og flere henseender er reduceret til en *post festum* forvalter af et stadigt mere centraliseret EU's markedsfølgagtige dispositioner, mens den fuldbyrdede kinesiske statskapitalisme – der end ikke værdiger demokratiske legitimationsformer en symbolsk appel – sætter et hyper-effektivt og stadigt mere indflydelsesrigt eksempel for resten af verden at følge.

Med Martin Saars begreber fra den konstitutive magt teori – og blot en mild grad af overdrivelse – kan vi sige, at den sociale verdens ontologi i stigende grad er af en grundlæggende antidemokratisk natur. I forholdet mellem subjekt og den sociale orden levnes der ingen plads til demokratiske interaktionsformer. I stedet konsti-

tueres subjektivitetsformer, i fuld overensstemmelse med systemimperativerne, som bygger på en villig accept af en global udvikling, der i sin logiske konsekvens undergraver selve den demokratiske subjektivitetsform – den menneskelige autonomi – der er den mest grundlæggende forudsætning for al demokrati og kritisk offentlighed.

Det er på denne baggrund, vi mener, WikiLeaks fra et demokratisk synspunkt har sin afgjorte berettigelse. Fra et konstitutivt magtperspektiv fremstår organisationens læk ikke primært som en trussel mod strategisk handlende nationalstaters interesser i hemmeligholdelse, men som en udvidelse af mulighedsrummet mellem subjekt og social orden. WikiLeaks har med et snuptag ændret den måde, hvorpå vi forstår og forholder os til det internationale diplomatiske system. Organisationen har ved hjælp af relativt simple midler gennemtvunget en ændring i de gængse politiske subjektivitetsformer, hvorefter vi ikke længere kan ignorere det ugennemskelige diplomatiske dispositioner, der pludseligt er blevet genstand for en – ganske vist tilbageholdende og uvant, men ikke desto mindre kritisk – demokratisk interesse. Vi har med andre ord gennemgået en udvikling i vores politiske bevidsthed, et spædt skridt mod en politisk bevidsthedsglobalisering, der ikke primært er et resultat af offentlig meningsudveksling eller akademiske seminardiskussioner, men af en lille gruppe tidligere hackers givetvis paranoide og konspiratorisk motiverede forsøg på at skabe en smule mere gennemsigtighed. I kraft af dette forsøg har de utilsigtet skabt en ny generel subjektivitetsform, der i sig har det demokratiske løfte, at hvad der sker mellem diplomater i Paris og Palæstina, *investment bankers* på Wall Street og Cayman Islands og lejesoldater *on the ground* i Irak vedkommer os alle sammen. Der er ingen ret til at holde hemmeligheder for den globale offentlighed.

Vi foreslår dermed, at vi primært forstår WikiLeaks' funktion og betydning som et *ontologisk slag* mod en række selvopretholdende funktionssystemer, der i stigende grad undergraver de nødvendige forudsætninger for den effektive udøvelse af folkesuveræniteten. Disse almægtige funktionssystemer trues – og her har Assange for så vidt ret – af deres velbevarede hemmeligheders offentliggørelse. Men det er en uklar og uoplysende begrebsliggørelse at forstå dette som en reduktion i en konspirations "totale sammensværgelseskraft". I stedet kan vi sige, at det ontologiske slag destabiliserer den økonomiske og bureaukratiske symbiose netop ved at *konstituere potentialet for demokratisk kritik*. Udviklingen mod en globaliseret statskapitalisme kan kun fortsætte ufortrødent, hvis ikke der i praksis sættes spørgsmålstegn ved denne; hvis ikke vi bliver opmærksomme på, at vores folkesuveræniteten – at vi som adressater for tvingende lovgivning samtidig bør være dens ophavsmænd – langsomt undergraves. Wiki-

Leaks åbner op for subjektivitetsformer, der kan befolke det rum, der alt for længe har stået tomt ved siden af den økonomiske globaliserings bugnende varehylder, nemlig den demokratiske globaliserings samtale. Pludselig har vi alle fået øje på ambassadøren, brokieren, og datasikkerhedsadministratoren, og vi interesser os – ikke blot af et godt, men også et *kritisk* hjerte – for deres gøren og laden, og dennes konsekvenser for vores liv og levned. WikiLeaks demokratiske potentiale er, at have åbnet denne mulighed for demokratisk kritik.

6. Konklusion

Titlen på denne artikel er valgt med omhu. WikiLeaks har netop kun et demokratisk *potentiale* – i den ontologiske forstand – og det bliver derved, hvis ikke vi griber den mulighed for demokratisk kritik, som organisationen har åbnet. Således forholder det sig naturligvis altid med diagnoser og forudsigelser i socialvidenskaben, der som bekendt har at gøre med en praktisk genstand; et felt konstitueret gennem menneskelig handlen. Mennesker kan ændre adfærd, de kan indse, at de har handlet forkert eller på et uoplyst grundlag, og gøre noget andet i morgen end de gjorde i dag. Denne mulighed for forandring – for en ontologisk rekonstituering af det sociale mulighedsrum – er en forudsætning for enhver form for demokratisk kritik. Men på sin vis er den demokratiske kritik også en forudsætning for den mulige forandring, idet den repræsenterer vores *eneste* refleksive og bevidste grundlag for en kollektiv bestemmelse af vores fælles skæbne. Funktionssystemernes blinde automatik er en menneskabt naturkraft, der i dag gradvist lukker rummet for refleksiv social forandring til fordel for markedskræfternes og bureaukratiets ugennemsigtige og demokratiske set dysfunktionelle imperativer. WikiLeaks har dog bevist, at selv under disse ensidige og relativt dystre betingelser kan forandringen opstå fra uventet kant.

Det står imidlertid klart, at WikiLeaks i bedste fald kun kan være et gavnligt *addendum*; selv en tiltrængt udvikling i vores politiske bevidsthed kan ikke stå alene, men har behov for en institutionel og retlig ramme, hvori folkesuveræniteten kan udfoldes og bindes til demokratisk legitim lov. Fra et demokratisk perspektiv har EU for længst passeret den barriere, hvor output-legitimitet er et tilstrækkeligt legitimationsgrundlag; kun hvis Angela Merkels og Nicolas Sarkozys systemfunktionelle eksekutivføderalisme får følgeskab af en reel unionsforfatning og føderal demokratisering, kan folkesuveræniteten igen komme i den europæiske førertrøje.

Der er dog ikke meget at sige til, at WikiLeaks undertiden er blevet mødt med en næsten universel skepsis, eller slet og ret fordømmelse. Med tanke på Assanges offentlige optrædener er det svært at undslippe den tanke,

at WikiLeaks også er et personligt prestigeprojekt for en lige dele usikker og narcissistisk computernørd. Organisationen har da også begået flere alvorlige brølere og truffet nogle mærkværdige beslutninger og dispositioner, der nemt kan ansøre til tvivl omkring den bagvedliggende seriøsitet og kompetence, endsiige moralske habitus (jf. note 3).

Hegel mente, at verdenshistoriens udfoldelse er drevet af en altomfattende Ånds vej til selvbevidsthed, og at denne Verdensånd tager sine syvmileskridt gennem såkaldt "welthistorischen Individuen". (Hegel 1986b, 32) Hegel nævner selv oplagte kandidater som Alexander den Store, Cæsar og ikke mindst Napoleon – som Hegel i øvrigt havde æren af at møde, da denne "Weltgeist zu Pferde" red gennem Jena i 1806. Trods deres enorme betydning er det dog ikke givet, at disse individer har en særligt klar forståelse af deres egen plads i historien; Verdensånden udfolder sig *gennem* dem, og den er ikke altid rede til at tage sine proselytter med på råd. De motiveres derfor ikke – som man måske skulle tro – nødvendigvis af en fuldendt kombination af oplysning og altruisme, ofte snarere tværtimod:

"Große Menschen haben gewollt, um sich, nicht um andere zu befriedigen. [...] Solche Individuen hatten in diesen ihren Zwecken nicht das Bewußtsein der Idee überhaupt, sondern sie waren praktische und politische Menschen. Aber zugleich waren sie denkende, die die Einsicht hatten von dem, was not und was an der Zeit ist. Das ist eben die Wahrheit ihrer Zeit und ihrer Welt, sozusagen die nächste Gattung, die im Innern bereits vorhanden war. Ihre Sache war es, dies Allgemeine, die notwendige, nächste Stufe ihrer Welt zu wissen, diese sich zum Zwecke zu machen und ihre Energie in dieselbe zu legen" (Hegel 1986b, 33).⁵

Måske har Julian Assange forstået mere, end vi tror – måske har vi blot ikke forstået *ham* endnu. Måske gemmer der sig et verdenshistorisk individ bag det anæmiske og narcissistiske ydre – eller måske sidder han snart på livstid i et amerikansk specialfængsel for hi-tech terrorister, gået for evigt i glemmebogen sammen med sin overambitiøse vision. Valget mellem disse to muligheder er dog ikke givet på forhånd. Historien udfolder sig ikke med nogen form for nødvendighed, som Hegel forgæves forsøgte at bilde os ind; den hverken foretrækker eller diskriminerer. Om Assange med WikiLeaks har fanget sin tid og sin verdens sandhed, er dermed i sidste instans et praktisk snarere end et teoretisk spørgsmål: Det er nemlig udeluk-

kende op til os – borgere i hensygnende demokratier – om vi vil gøre brug af det tiltrængte rum for demokratisk kritik, som han for nuværende har åbnet.

Referencer

- Andersen, Puk Damsgård (2010) "Lene Espersen bekymret for læk" *Jyllands-Posten*, 30.11.2010. Lokaliseret 27.02.2012: http://jp.dk/indland/indland_politik/article2261982.ece
- Assange, Julian (2010a): *State and Terrorist Conspiracies*. Lokaliseret 23.02.12: <http://cryptome.org/0002/ja-conspiracies.pdf>
- Assange, Julian (2010b) *Conspiracy as Governance*. Lokaliseret 23.02.12: <http://cryptome.org/0002/ja-conspiracies.pdf>
- Burmester, Hanno et al (2012) "Wir weisen der CIA den Weg" *Tageschau.de* 27.02.12. Lokaliseret 27.02.12: <http://www.tagesschau.de/ausland/wikileaks336.html>
- Carney, John (2011) *Wikileaks is targeting a major american Bank*. CNBC: 30.11.10. Lokaliseret: 23.02.12: <http://www.cnn.com/id/40431905..>
- Castells, Manuel (2000) *The Rise of the Network Society: 2nd ed.* Cambridge, MA: Blackwell.
- European Council (2011) *Statement by the Euro Area Heads of State or Government*. 09.12.11. Brussels
- Economist, The (2012) "The Rise of State Capitalism" *The Economist* 21.01.12. London
- Fang, Lee 'EXCLUSIVE: US Chamber's Lobbyists Solicited Hackers To Sabotage Unions, Smear Chamber's Political Opponents' *Think Progress*: 12.02.11. Lokaliseret 28.02.12: <http://thinkprogress.org/economy/2011/02/10/143419/lobbyists-chamberleaks/>
- Greenwald, Glenn (2010) The leaked campaign to attack WikiLeaks and its supporters. *Salon.com*: 11.02.2011. Lokaliseret 27.02.2012: http://www.salon.com/2011/02/11/campaigns_4/
- Habermas, Jürgen (1977) 'Hannah Arendt's Communications Concept of Power'. *Social Research*. 44:1. s.3-24.
- Habermas, Jürgen (1981) *Theorie des Kommunikativen Handelns, Band I: Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung; Band II: Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft* Frankfurt: Suhrkamp Verlag
- Habermas, Jürgen (1998) *Faktizität und Geltung: Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats* Frankfurt: Suhrkamp Verlag
- Habermas, Jürgen (2001) *The Post-National Constellation* Cambridge: Polity Press
- Habermas, Jürgen (2011) *Zur Verfassung Europas: Ein Essay* Berlin: Suhrkamp Verlag
- Held, David; Anthony McGrew; David Goldblatt & Jonathan Perratton (1999) *Global Transformations: Politics, Economics and Culture* Cambridge: Polity Press
- Hegel, G.W.F. (1986a) *Grundlinien der Philosophie des Rechts oder Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse. Mit Hegels eigenhändigen Notizen und den mündlichen Zusätzen: Werke 7* Frankfurt: Suhrkamp Verlag
- Hegel, G.W.F. (1986b) *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte: Werke 12* Frankfurt: Suhrkamp Verlag
- Hegel, G.W.F. (2001) *The Philosophy of History*. Oversat: Sibree, J. Kitchener, Ontario: Batoche Books.
- Issinger, Wolfgang (2011) *Das Wikileaks-Paradox: Weniger Transparenz, mehr Geheimdiplomatie. Wikileaks und die Folgen*. Berlin: Suhrkamp. s. 155-163.

- Lipton, Erich og Charlie Savage (2011) 'Hackers Reveal Offers to Spy on Corporate Rivals' *The New York Times*, 11.02.2011. Lokaliseret 27.02.12: <http://www.nytimes.com/2011/02/12/us/politics/12hackers.html>
- Ludlow, Peter (2010) *Rethinking Conspiracy. The Political Philosophy of Julian Assange*. Lokaliseret 23.02.12 : <http://leiterreports.typepad.com/blog/2010/12/peter-ludlow-on-the-political-philosophy-of-julian-assange.html>.
- Luhmann, Niklas (2000) *Sociale Systemer*, København: Hans Reitzels Forlag
- MacAskill, Ewen (2010) "Julian Assange like a hi-tech terrorist, says Joe Biden" *The Guardian*, 19.12.2010. Lokaliseret 27.02.2012: <http://www.guardian.co.uk/media/2010/dec/19/assange-high-tech-terrorist-biden>
- Mezzofiore, Gianluca (2012) "The WikiLeaks GiFiles: Stratfor Plotted with Goldman Sachs to Set Up Investment Fund" *The International Business Times* 27.02.12. Lokaliseret 27.02.12: <http://www.ibtimes.co.uk/articles/305032/20120227/gifiles-anonymous-wikileaks-stratfor-goldman-sachs.htm>
- Münkler, Herfried (2010a) "Die Macht und ihr Geheimnis". *Süddeutsche Zeitung*. 27.08.2010. Lokaliseret 23.02.12: <http://www.sueddeutsche.de/politik/enthuellungsportal-wikileaks-die-macht-und-ihr-geheimnis-1.992846>.
- Münkler, Herfried (2010b) "Vom Nutzen des Geheimnisses". *Der Spiegel*. 06.12.2010. Lokaliseret 23.02.12: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-75476953.html> .
- Neuman, Scott (2010) "Clinton: WikiLeaks 'Tear At Fabric' Of Government". *National Public Radio*. 29.10.2010. Lokaliseret 23.02.12: <http://www.npr.org/2010/11/29/131668950/white-house-aims-to-limit-wikileaks-damage>.
- Palantir, Berico & HBGary Federal (2011a) *The Wikileaks Threat*. Leaket på Wikileaks 09.02.11. Lokaliseret: 20.02.12: http://mirror.wikileaks.info/leak/Palantir_WikiLeaks_Attack_Plan_v6.pdf.
- Palantir, Berico & HBGary Federal (2011b) *Team Themis Corporate Information Reconnaissance Cell (CIRC)*. Lokaliseret 28.02.12: <http://info.publicintelligence.net/HBGary-TeamThemis.pdf>
- Perthes, Volker (2011) "Wikileaks und warum Diskretion in der Außen- und Sicherheitspolitik wichtig ist". *Wikileaks und die Folgen*. Berlin: Suhrkamp. s. 164-174.
- Pollock, Friedrich (1941) 'State Capitalism: Its Possibilities and Limitations', *Zeitschrift für Sozialforschung/Studies in Philosophy and Social Science*, 9:2, 200-225
- Saar, Martin (2010) 'Power and Critique'. *Journal of Power*, 3:1, s. 7-20
- Saar, Martin (2009) 'Genealogische Kritik'. I: Jaeggi, Rahel & Wesche, Tilo (red.): *Was ist Kritik?*. Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- Schwartz, Nelson (2011) Facing Threat From WikiLeaks, Bank Plays Defense. *New York Times* 02.01.11. Lokaliseret: 23.02.12: http://www.nytimes.com/2011/01/03/business/03wikileaks-bank.html?_r=1.
- Sifry, Micah (2011) *Wikileaks and the Age of Transparency*. New Haven & London: Yale UP.
- Slaughter, Anne Marie (2004) *A New World Order* Princeton: Princeton University Press
- Steckman, Matthew (2010): *RE: URGENT OPPORTUNITY*, Anonleaks: Mail fra 02.12.2010. Lokaliseret 03.07.11: http://hbgary.anonleaks.ch/aaron_hbgary_com/2374.html.
- Streeck, Wolfgang (2011) 'The Crises of Democratic Capitalism', *New Left Review* 71: sep., 5 – 29
- Stöcker, Christian (2011): "Datenleck bei WikiLeaks – Depeschen-De-saster in sechs Akten". *Der Spiegel*: 01.09.2011. Lokaliseret: 23.02.12: <http://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/0,1518,783694,00.html>.
- Weber, Max (1978) [1922]. *Economy and society: an outline of interpretive sociology*. G. Roth and C. Wittich (red.). Berkeley, CA: University of California Press.
- Žižek, Slavoj (2011) "Good Manners in the Age of WikiLeaks". *London Review of Books*. Vol. 33, nr. 2, 20. Januar 2011. Lokaliseret: 23.02.12: <http://www.lrb.co.uk/v33/n02/slavoj-zizek/good-manners-in-the-age-of-wikileaks>.
- Zürn, Michael & Stephan Leibfried, red. (2005) *Transformations of the State?* Cambridge: Cambridge University Press

Noter

1. Man kan argumentere for, at dette pres er dysfunktionelt både fra et folkesuverænitet- og et systemfunktionelt perspektiv. Fra et demokratisk perspektiv undergraver det den afgørende sammenhæng mellem demokratisk viljedannelse og økonomisk politik, der i langt højere grad bliver dikteret af finansmarkedernes funktionelle imperativer end befolkningens ønsker. Fra et systemfunktionelt perspektiv er presset dysfunktionelt, idet investorenes spekulation i staters mulige bankerot, forstærket gennem komplekse socialpsykologiske dynamikker, på sigt kan føre til permanent statslig insolvens og et generelt systemisk sammenbrud, med voldsomme konsekvenser for verdensøkonomien til følge.
3. Og netop af denne grund har den såkaldte Cablegate 2, hvor telegrammerne offentliggøres uredigerede, ingen stolte forældre, men er tilsyneladende en konsekvens af lem-fældighed, personligt fnidder og inkompetence fra flere sider (Stöcker 2011).
4. Det er i øvrigt et interessant teoretisk spørgsmål, der kun kort skal berøres i denne fodnote, hvordan Jürgen Habermas selv kan placeres i denne opdeling. Som Saar anfører, kan man se Habermas som en tænkter, der reaktualiserer en klassisk form for dominanskritik i modsætningen mellem system og livsverden, hvor magt viser sig som systemeffekter (systeminternt eller udefra og 'forstyrrende' ind i livsverden) (Saar 2010, 14). I modsætning hertil kan man dog argumentere for, at Habermas' begreb om kommunikativ magt – der er stærkt inspireret af Hannah Arendt – er et udtryk for netop den konstitutive magtforståelse (Habermas 1977).
5. "Great men have formed purposes to satisfy themselves, not others [...] Such individuals had no consciousness of the general Idea they were unfolding, while prosecuting those aims of theirs; on the contrary, they were practical, political men. But at the same time they were thinking men, who had an insight into the requirements of the time – what was ripe for development. This was the very Truth for their age, for their world; the species next in order, so to speak, and which was already formed in the womb of time. It was theirs to know this nascent principle; the necessary, directly sequent step in progress, which their world was to take; to make this their aim, and to expend their energy in promoting it" (Hegel 2001, 45)